

Een bonte waaier AAN LEESSTRATEGIEËN

Begrijpend lezen of het begrijpen van teksten. Cruciaal in onze samenleving, maar ook complex. De scores van onze Vlaamse leerlingen op nationale en internationale tests zijn alarmerend. Uit het laatste PISA-onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat 19% van onze 15-jarigen onder het basisoniveau scoren voor geletterdheid. Dezelfde verontrustende resultaten komen naar voren uit het PIRLS-onderzoek, afgenomen in het vierde leerjaar. Tijd voor actie dus!

Rielke Bogaert en Kim Van Ammel

Over de auteur

RIELKE BOGAERT EN KIM VAN AMMEL

zijn als doctoraatsstudenten verbonden aan de onderzoeksgroep Taal, Leren, Innoveren van de Vakgroep Onderwijskunde (Universiteit Gent). De onderzoeksgroep wordt geleid door Hilde Van Keer.

Een effectieve en toegankelijke manier om dit aan te pakken is het stapsgewijs aanleren van leesstrategieën. Door leesstrategieën te gebruiken, zullen leerlingen een actieve rol innemen tijdens het lezen en zullen ze uiteindelijk tot beter begrijpend lezen komen. Leesstrategieën vormen dus een cruciale ingang om in te spelen op de alarmerende mediaberichten. Maar welke leesstrategieën gebruiken leerlingen al? Welke leesstrategieën leer je het best aan? En hoeveel leesstrategieën onderwijs je? Hoe meer, hoe beter?

WELKE LEES- STRATEGIEËN?

Leesstrategieën bestaan bij wijze van spreken in allerlei maten en kleuren. Allereerst kunnen we een onderscheid maken tussen cognitieve en metacognitieve strategieën. 'Cognitieve strategieën' zijn manieren om informatie uit een tekst te verwerken. Deze bevatten zowel observeerbare (bv. een samenvatting maken) als niet-observeerbare strategieën (bv. jezelf vragen stellen bij een tekst). Bijkomend kunnen anderstalige leerlingen hun thuistaal als cognitieve strategie inzetten

om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen (bv. bagatelliseren stamt af van het Franse woord 'bagatelle': kleinigheid). 'Metacognitieve strategieën' organiseren, sturen en controleren de cognitieve strategieën. Deze categorie bestaat uit zowel strategieën om je tekstbegrip voortdurend te bewaken (moni-

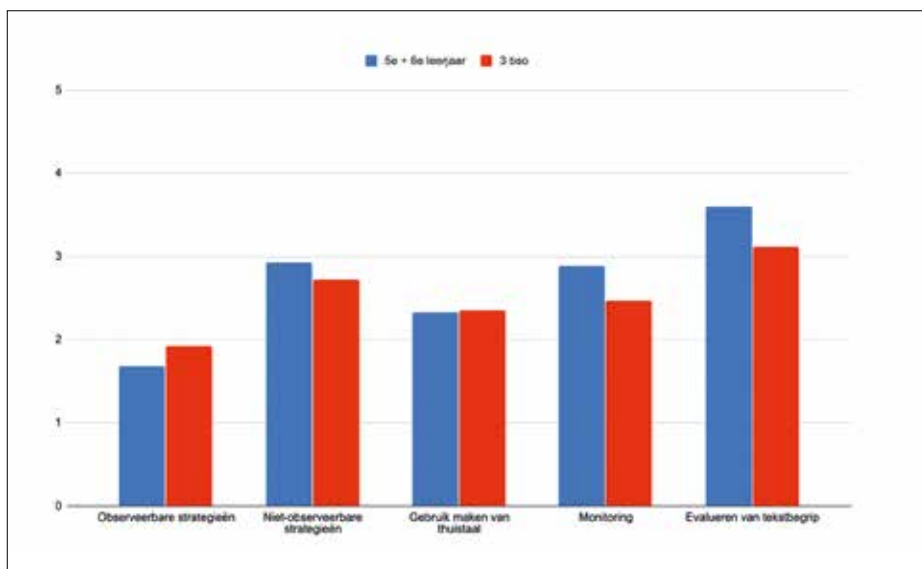
toren) als strategieën om te reflecteren over je leesaanpak (evalueren). Cognitieve en metacognitieve strategieën zijn bij een vaardige lezer onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wanneer die bijvoorbeeld vaststelt dat hij iets niet begrijpt, zal hij een cognitieve strategie inzetten, zoals een stukje tekst herlezen.

DE VERSCHILLENDE LEESSTRATEGIEËN? EEN OVERZICHT!

<u>Cognitieve strategieën</u>	<u>Observeerbare leesstrategieën</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Onbekende woorden opzoeken in een woordenboek - Sleutelwoorden onderstrepen of markeren - Een kladpapier gebruiken - De tekst samenvatten of schematiseren - Aantekeningen maken tijdens het lezen
	<u>Niet-observeerbare leesstrategieën</u>	<ul style="list-style-type: none"> - De eerste zin van elke alinea lezen om de kern van de tekst te achterhalen - De hoofdidee van de tekst proberen begrijpen - De tekeningen/afbeeldingen/foto's bij een tekst bekijken - Voorspellen wat er verder in de tekst zou kunnen komen - Voorkennis (wat je al weet) gebruiken om de tekst beter te begrijpen - Jezelf vragen stellen bij de tekst - Herlezen
	<u>Gebruik van thuistaal</u>	De eigen thuistaal (bv. Frans, Turks, ...) inzetten om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen
<u>Metacognitieve strategieën</u>	<u>Monitoring</u>	Tijdens het lezen jezelf afvragen: <ul style="list-style-type: none"> - Begrijp ik alles nog? - Heb ik nog voldoende tijd? - Lukt het goed op deze manier?
	<u>Evalueren van tekstbegrip</u>	Tijdens en na het lezen je aanpak evalueren: <ul style="list-style-type: none"> - Was ik aandachtig en geconcentreerd? - Is het me goed gelukt om de tekst te begrijpen? - Heb ik mijn antwoorden gecontroleerd? - Vind ik dat ik het goed heb aangepakt? - Heb ik tijdens het lezen ervoor gezorgd dat ik alles begreep?

WELKE LEESSTRATEGIEËN GEBRUIKEN LEERLINGEN AL?

Via een vragenlijst, afgenomen na het lezen van enkele informatieve teksten, zijn wij nagegaan welke leesstrategieën leerlingen reeds gebruiken voor, tijdens en na het lezen. Ze konden antwoorden op een schaal van 1 tot 5 (1 = helemaal niet akkoord, 5 = helemaal akkoord). Er namen 3170 leerlingen uit het 5de en 6de leerjaar deel en ook 175 leerlingen uit het 3de jaar beroepssecundair onderwijs (bso). In de grafiek zie je de resultaten.

De resultaten van leerlingen uit het 5de en 6de leerjaar zijn vergelijkbaar met deze van 3de jaar bso leerlingen. Over de verschillende strategieën heen geven de leerlingen gemiddeld aan niet zo vaak strategieën te gebruiken tijdens het lezen. Ook rapporteren de leerlingen uit beide groepen de hoogste score voor 'evalueren van tekstbegrip' en de laagste score voor 'observeerbare strategieën'. Opgelet: het kan dat de leerlingen hun strategiegebruik overschatten of net onderschatten. Inschatten of je een woordenboek hebt gebruikt (observeerbare strategie) is bijvoorbeeld veel eenvoudiger dan inschatten of je tijdens het lezen jezelf afvroeg of je de tekst goed begreep (evalueren).

HOE MEER, HOE BETER?

Er zijn dus een heleboel leesstrategieën. Maar zet je er best zoveel mogelijk in? Of is de ene beter dan de andere? Wel, het is een én-én verhaal. Zowel een voldoende uitgebreid repertoire aan strategieën bezitten als het kwaliteitsvol inzetten ervan zijn van belang. Het is dus niet zo maar 'hoe meer, hoe beter', maar zowel kwaliteit als kwantiteit staan voorop. Het gaat er bijvoorbeeld niet alleen om of je woorden in de tekst hebt gemarkeerd, maar ook of je effectief de hoofdzaken hebt geselecteerd.

Om strategieën kwaliteitsvol te kunnen inzetten, moet je weten:

1. WAT een strategie inhoudt
2. HOE je deze inzet
3. WANNEER je deze het best gebruikt

Het gaat er dus om welke leesstrategieën je op welk moment op een kwalitatieve manier inzet. Onderstrepen kan bijvoorbeeld relevant zijn bij het instuderen van een informatieve tekst, maar niet per se bij het lezen van een ontspannend verhaal. Ook hangt dit af van jezelf als

lezer. Misschien werkt het voor jou om stukjes tekst tussentijds samen te vatten, maar niet voor iemand anders.

EEN BONTE WAAIER AAN LEESSTRATEGIEËN

De sleutel zit hem dus in het opbouwen en leren hanteren van een uitgebreide, kwaliteitsvolle en gevarieerde waaier aan leesstrategieën. Die kan je inzetten als een toolkit tijdens het lezen.

Wanneer je de juiste strategie op het juiste moment uit je toolkit trekt, wordt teksten begrijpen een eitje. Samen met de leerlingen kan je de inhoud van hun toolkit verkennen: welke leesstrategieën gebruiken ze wel/niet? Welke vinden ze moeilijk/makkelijk? Wanneer en hoe gebruiken ze die? Zowel jij als leraar, als jouw leerlingen kunnen zich bewust worden van welke strategieën ze al in hun waaier hebben, én welke strategieën ze nog onder de knie moeten krijgen. Zo zullen ze uiteindelijk teksten op een meer kwalitatieve manier kunnen aanpakken met hun eigen bonte waaier aan leesstrategieën.